

Bill Gertz: Deceiving The Sky: Inside Communist China's Drive for Global Supremacy

1. VYDÁNÍ. NEW YORK: ENCOUNTER BOOKS, 2019, 239 STRAN,
ISBN: 978-1-64177-054-5

JAN ŽELEZNÝ

University of West Bohemia, Pilsen, Czech Republic

E-MAIL

zeleznj@kap.zcu.cz

DOI

<https://doi.org/10.32422/mv.1762>

PUBLISHED ONLINE

27 July 2021

Současná geopolitická realita se mj. vyznačuje vzrůstajícím mocenským soupeřením mezi Spojenými státy americkými (USA) a Čínou, a to nejenom na úrovni regionální (Indo-Pacifik), ale stále více i na úrovni mezinárodního systému. Zde je možno si uvědomovat vzrůstající tendenci Pekingu vystupovat z pozice velmoci a sledovat tak strategii postupného oslabování moci USA, jež by měla vyústit ve schopnost dosáhnout globální nadvlády (*global supremacy*) pomocí ustavení vlastní představy o fungování světového mocenského řádu. Tuto politiku je přitom možno pozorovat na několika rozličných úrovních i sférách. Velmi výrazně se to projevuje ve vojenském sektoru skrz dynamický rozvoj čínských ozbrojených sil, které díky vzrůstající asertivitě vystupování začínají čím dál výrazně ohrožovat zájmy USA, jejich spojenců a partnerů, a to zvláště v regionech jihovýchodní a východní Asie. Vojenskou dimenzi je však nutno vnímat pouze jako součást celkové mozaiky, neboť Čína využívá k upevnění regionální i mezinárodní kontroly řadu dalších nástrojů, zahrnujících nevojenské prostředky v podobě ekonomických pobídek i represí, působení v kybernetickém prostoru či operací propagandistického charakteru zaměřujících se na šíření dezinformací a posílení vlastního pozitivního vnímání ve světě.

Právě takto ve své knize *Deceiving the Sky: Inside Communist China's Drive for Global Supremacy* popisuje současnou situaci Bill Gertz, přispěvatel bezpečnostní sekce novin *Washington Times* a senior editor konzervativního politického webu *Washington Free Beacon*, jenž je znám rovněž svou pedagogickou činností v oblasti bezpečnostních studií na Johns Hopkins University School of Advanced International Studies či National Defense University. Dlouhodobě se přitom specializuje na problematiku americké národní bezpečnosti a mocenského vzestupu Číny jako faktoru tuto bezpečnost potenciálně ohrožujícího. Tomu odpovídá i jeho publikační činnost zahrnující tituly jako *The China Threat: How the People's Republic Targets America* (2000) nebo *iWar: War and Peace in the Information Age* (2017).

Autorův nejnovější počín přitom v mnohém logicky navazuje na předchozí publikace, když si klade za cíl analyzovat chybné přístupy amerického establishmentu, politických elit a vojenských kruhů ve vnímání charakteru a záměrů komunistické Číny spolu s představením návrhů na přijetí konkrétní zahraničněpolitické a bezpečnostní strategie, která by umožnila vzrůstající čínské hrozbě efektivně čelit

a ochránit tak mocenské postavení USA ve světě. Toto chybné vnímání čínských záměrů a cílů, poškozující americké národní zájmy, přitom dle autorovi hlavní teze spadá již do pozdních osmdesátých let, kdy pekingské komunistické kádry odložily řadu maoistických postulátů a zahájily počátek éry tzv. otevírání se (*opening up*) světu, díky čemuž se jim velice úspěšně podařilo vytvořit dojem benigní mocnosti.

Na základě těchto aktivit následně řada policy-makerů (nejen) v USA do značné míry podlehla přesvědčení, že na Čínu lze nahlížet jako na v zásadě „mírumilovný národ“, tj. že Čína „neusiluje o regionální nebo globální dominanci a že všechny její aktivity – ekonomické, diplomatické, vojenské a další – se nikterak neliší od těch vyvíjených běžnými nekomunistickými státy“ (s. 5). A jelikož Peking dle tohoto přístupu nepředstavoval závažnější hrozbu, neexistoval důvod, proč nezahájit rozsáhlé angažovací politiky (tzv. *engagement*). Dle Gertze se přitom ze strany Číny jednalo o umnou iluzi, jež měla zastřít její skutečný dlouhodobý cíl.

Ostatně tato teze o strategickém klamání (*strategic deception*) se odráží i v samotném názvu knihy *Deceiving the Sky – Klamání nebes*. Ten odkazuje na starověkou čínskou legendu, jež vypráví o císaři, který váhal se zahájením útoku na sousední království Koguryo (území dnešního Korejského poloostrova). Jeho generálové proto připravili léčku, když jej pozvali na hostinu do přímořského domu jednoho z jeho poddaných. Jakmile se však císař, který byl vnímán jako „syn nebes“, usadil, podlaha se pod ním pohnula a on zjistil, že se ve skutečnosti nachází na bojové lodi mířící po oceánu do vítězné války. Tento příběh se následně stal základním principem pro tvorbu čínské politické a vojenské strategie. Gertz pak doslova píše: „Pro dnešní Čínu tato strategie reflektuje marxistickou zásadu, že účel světí prostředky. Peking uplatňuje strategické klamání známé již ze starověkého plánu, když používá falešné cíle k dosažení cílů skutečných. Jedná se jen o další ze způsobů, jak popsat komunistickou strategii užití všech prostředků v boji se Spojenými státy, jež pro Čínu představují jedinou bariéru k překročení oceánu a dosažení své právoplatné pozice nejmocnějšího státu světa“ (s. 4). Přestože USA a jejich spojenci dlouho této umně vystavěné iluzi podléhali a vytrvávali ve své politice

angažování bez hranic (*policy of unrestricted engagement*), jež šla proti jejich bytostným zájmům, stále dle autora není pozdě na přijetí opravných opatření.

Právě v duchu výše popsané logiky je vystavěna i struktura publikace. Ta je kromě úvodu a závěru rozčleněna do třinácti kapitol, přičemž tyto je vhodné vnímat spíše po určitých blocích, neboť rozebírají jednotlivé aspekty americko-čínských vztahů, jež na sebe logicky navazují a tvoří koherentnější celky. První polovina publikace je tak např. věnována vykreslení dosud převažujícího liberálního nahlížení na čínský mocenský vzestup a jeho ostré kritice. Gertz zdůrazňuje, že tento nebral na zřetel geopolitické ambice Číny a bagatelizoval vliv komunistické ideologie na utváření zahraniční politiky země, stejně jako autoritářský až totalitní charakter čínského vládnoucího režimu. Je přitom přesvědčen, že „*jasné pochopení je nezbytné pro schopnost čelit a vyvažovat hrozbu, jíž současný čínský režim představuje pro světový mír a stabilitu*“ (s. 11). Proto také v kapitole s názvem „East Is Red“ píše, že „*čínští komunističtí vůdci pevně věří v existenci Amerikou vedené mezinárodní konspirace vůči Číně. Podle této teorie jejich hlavní nepřítel, Spojené státy, usilují o zadržování Číny a zabránění její modernizace a rozvoje*“ (s. 21).

Pro tuto část je rovněž typické střídání analytických rovin, kdy autor volně přechází z úrovně mezinárodního systému až na úroveň jednotlivce. Klíčovou osobnost pro něj přitom představuje prezident Xi Jinping, přičemž blíže popsán je jeho silný personální vliv na formování a artikulaci dlouhodobých čínských mocenských cílů, jež mj. vyjadřuje i idea „čínského snu“ (*China Dream*). Ten kromě výrazné ekonomické dimenze obsahuje i mocenský a vojenský rozměr, neboť stylizuje Čínu do pozice nejenom bohatého, ale rovněž mocného národa, který se v případě potřeby může opřít o své silné a moderně vybavené ozbrojené síly. Ostatně právě ukotvení jím nastíněných vizí v rámci tzv. *Úvah o socialismu s čínskými charakteristikami pro období nové éry* na 19. sjezdu Komunistické strany Číny v říjnu 2017 představovalo dle Gertzova mínění jednoznačný rozchod s koncepcí čínského mírumilovného vzestupu (*peaceful rise*) a naplno odhalilo nesmyslnost amerických snah Peking angažovat.

Po této ideologii analyzující části se Gertz podrobněji ohlíží na kořeny popsané americké snahy pohlížet na Čínu jako potenciálně neškodného mezinárodního partnera. Prakticky se přitom výrazně neliší od jiných autorů, když jako jednu z hlavních příčin „amerického appeasementu“ identifikuje silný ekonomický determinismus. Mezi jeho proponenty přitom neřadí pouze velké obchodní korporace, jež v Číně logicky spatřují miliardový trh pro své produkty a služby, ale i nemalou část politické elity. Pro tyto subjekty pak představovalo dosud praktikované hospodářské angažování Pekingu spolu s udržováním debaty o spolupracující mocnosti (*co-operative power*) výhodnou strategii, která však v mnoha ohledech stála v kontrastu vůči národnímu zájmu USA i jejich bezpečnosti. Nástup Trumpovy administrativy (jehož označuje za tzv. *anti-appeasement president*) je pak v knize opět vnímán jako určitý slibný obrat dosavadní praxe. A to navzdory faktu, že sám Gertz připouští, že ekonomický determinismus je silně přítomen i v rámci Trumpova uvažování o tématu – tzv. čínská hrozba (*China threat*) tak nabývá především ekonomických podob, přičemž i americká národní bezpečnost je jako celek vztahována k hospodářské bezpečnosti (*economic security*).

Zajímavým se následně recenzentovi jeví prostor, který je věnován vlivu a roli rozličných epistemických společenství, akademických kruhů a odborných analytiků při tvorbě kritizovaného narativu o mocensky benigní Číně. Ti dle Gertze ve svém uvažování vycházeli z liberálních či sociálně-konstruktivistických pozic, přičemž se jim podařilo své postuláty prosadit do rozhodovacích procesů amerických institucí a tvorby jejich strategických dokumentů. Tito autoři (v čele s osobnostmi jako byl Joseph Nye) zdůrazňovali nebezpečí tzv. sebenaplňujícího se proroctví o Číně (*self-fulfilling prophecy towards China*), jež bylo postaveno na myšlence, že pokud bude Západ apriori vnímat Čínu jako svého nepřitele, pak touto svojí činností výrazně přispěje k tomu, že se Čína opravdu nepřitelem Západu stane. Společné působení této syntézy akademického a politického idealismu spolu se zájmy velkých korporací pak dle autora vedlo k ustavení již zmíněného chybného vnímání Číny a z něho plynoucího ohrožení současného liberálního mezinárodního řádu.

Následující části knihy (kapitoly 4–12) jsou věnovány podpoře základní teze předkládáním empirických poznatků z několika vybraných sektorů. Autor zde přitom poměrně rozsáhle čerpá z oficiálních dokumentů rozličných amerických institucí, studií renomovaných think-tanků či monografií odborníků v daných oborech. Tyto přitom nejenom dodávají uvedeným tvrzením na váze, nicméně pro čtenáře představují i užitečný seznam dalších zdrojů k prostudování.

Obsáhle pokryto je soutěžení mezi oběma mocnostmi v oblasti technologií a jejich využití ve vojenské oblasti. Gertz zde vysvětluje význam vesmíru jakožto potenciálního bojiště budoucnosti, přičemž upozorňuje, že proklamace Pekingu o důrazu na jeho mírové využití jako dědictví všeho lidstva, odkazující na slova tzv. *Outer Space Treaty* z roku 1967, neodpovídají čínským aktivitám ve výzkumu protisatelitních zbraní (ASAT), satelitů schopných nést laserové a mikrovlnné zbraně (*hard kill a soft kill* systémy) či balistických střel schopných ničit tělesa rotující na nižších zemských orbitech pomocí vlastní kinetické energie. Varuje, že dynamický rozvoj útočných schopností Číny v této oblasti představuje výraznou hrozbu pro obranu USA, přičemž podtrhuje důležitost aktivního přístupu k této otázce. Jako jeden ze stěžejních důvodů čínského úspěchu totiž zmiňuje mylné vnímání vesmíru jako oblasti výlučné spolupráce v dobách Clintonova působení, na základě čehož došlo k výraznému omezení restrikcí na vývoz amerických vesmírných technologií do Číny. Ty sice primárně měly přispět k rychlejšímu hospodářskému rozvoji, sekundárně však posloužily jako základ pro zbrojní programy či alespoň rozvoj technologií tzv. duálního užití. K podobným závěrům přitom autor dochází i v oblasti kyberbezpečnosti a sledovacích technologií, kdy se Čína snaží o rozsáhlou aplikaci přístupu nazývaného *Assassin's Mace*. Ten je založen na zaměření se na asymetrické zbraňové systémy, tj. takové, jejichž vývoj a produkce jsou velice levné v porovnání s násobně dražšími systémy protivníka, které jsou však schopny efektivně zneškodnit. Přitom právě snadný zisk poznatků pomocí zneužití nedůsledného přístupu zahraničních vlád při ochraně citlivých technologií či přímo průmyslové a vojenské špionáže představuje nezbytnou součást celého procesu. Gertz proto opakovaně vítá přijetí nové Národní bezpečnostní strategie z roku 2017, která dle jeho mínění představuje odklon od liknavého přístupu a obsahuje reflexi výše popsanych jevů.

Určitou výjimku z výše popsané struktury pak představuje předposlední kapitola nazvaná „Flashpoints at Sea and China’s String of Pearl Expansion“, jež se věnuje tématu Jihočínského moře. Lze ji totiž do určité míry považovat za případovou studii geopoliticky klíčového regionu, na němž je možno demonstrovat většinu předchozích jevů. Klíčový prvek, jemuž je zde věnována zvláštní pozornost, přitom představuje otázka ochrany obchodních námořních tras (*sea lines of communication*) spojená se zachováním všeobecnější ideje svobodné mořeplavby. Právě ta přitom již po generace platí za jednu z konstant americké zahraniční politiky a v dané oblasti představuje životní zájem nejen pro Spojené státy a jejich smluvní spojence, ale prakticky celý Indo-Pacifik. Gertz následně opět nešetří kritikou předchozích amerických administrativ, jež dle něj selhaly při reálném prosazování těchto sdílených zájmů vstříc vzrůstající čínské snaze o nadvládu nad regionem. Zároveň apeluje na Trumpovu (a jakoukoli další) administrativu, aby neváhala svoji zostřenou rétoriku v případě potřeby podpořit patřičnou silovou akcí.

Závěrečná kapitola „What Is to Be Done“ je pak autorovým osobním manifestem, v němž vyzývá k zahájení efektivního vyvažování Číny, když uvádí: „*Více než čtyřicet let politiky appeasementu vůči komunistické Číně musí skončit. [...] Spojené státy urgentně potřebují nový strategický přístup ke zmírnění nejzávažnějších hrozeb národní bezpečnosti, jímž jsou nuceny čelit ze strany Čínské lidové republiky*“ (s. 211). Následuje seznam sestávající ze čtrnácti doporučení, jež zahrnují nejenom vojenskou (výstavba regionálního systému protiraketové obrany v Asii), ekonomickou (tzv. *decoupling*, čili oddělení americké a čínské ekonomiky) či ideologickou oblast (šíření myšlenek demokracie a svobody, především pak v regionu Střední Asie), ale volají i po širším zapojení ostatních významných hráčů mezinárodního systému, trochu překvapivě např. Ruska.

Přistoupíme-li k hodnocení, recenzovaná monografie se vyznačuje řadou silných stránek. Ty vyvěrají především z autorova hlubokého porozumění předkládaného tématu. Gertz je tak nejenom schopen problematiku umně analyzovat v rámci rozličných sektorů a oblastí, nýbrž následně i nabídnout smysluplnou syntézu získaných poznatků spolu s interpretací jejich významu. Tato explanatorní část

by sice dle recenzentova názoru mohla být více rozvedena, čímž by kniha získala vyšší přidanou hodnotu, nicméně i takto nabízí uspokojující pochopení vzájemného působení zkoumaných jevů. Co se týká slohu, autor naplno využil svoji mnoholetou zkušenost z profesí novináře i pedagoga. Díky tomu mohl vytvořit ucelený text, který splňuje požadavky „insiderů“ z oboru, avšak je svým pojetím a volnějším vypravěčským stylem schopen oslovit i širší čtenářskou veřejnost. Jednotlivé kapitoly tak pracují s pojmoslovím oboru mezinárodních vztahů, nicméně pojmy jsou vždy doplněny vysvětlením významu a vztaheny k praktickým příkladům z probírané problematiky. Pasáže týkající se vojenské průmyslové špionáže ze strany čínských tajných služeb, popř. i ty zabývající se využitím tradičních investičních nástrojů k zisku amerických společností disponujících strategickým know-how (kapitoly 8, 10 a 11), svojí propracovaností připomínají spíše investigativní žurnalistiku. Lze přitom říci, že právě tyto jsou určeny pro čtenáře mimo obor a celkové odborně laděné vyznění knihy trochu odlehčují.

V těchto silných stránkách se však skrývají i její největší slabiny. Informačně hodnotné pasáže jsou totiž místy doplněny výrazně zjednodušujícími či až emocionálně zabarvenými výroky, jež recenzentovi občasně evokovaly spíše nadpisy novinových sloupků. Jinak řečeno, publikace se na mnoha místech nedrží empiricko-analytického přístupu, na něž jsou čtenáři v oboru mezinárodních vztahů zvyklí, a naopak obsahuje řadu normativních výroků, tvrzení a soudů. Ty přitom pramení z Gertzova ideového zakotvení v kruzích americké konzervativní pravice a nesou prvky realistické školy mezinárodních vztahů, konkrétněji tedy tzv. post-klasického realismu, přičemž místy výrazně pracují až s neorealistickými postuláty. To se týká především těch kapitol, jež se zabývají americko-čínským mocenským soupeřením a jeho bezpečnostní dimenzí, stejně jako těch pojednávajících o záměrech čínského komunistického vedení v čele s prezidentem Xi. Naprosto evidentní je tento fakt v pasážích, které se věnují rozboru jednotlivých amerických administrativ k problematice čínského mocenského vzestupu od Clintona až po Trumpa, přičemž právě autorova kritika prezidentů z Demokratické strany působí poněkud nevyváženě. A to přesto, že autor svá hodnocení doplňuje o konkrétní příklady chybnosti

zvolených politik. Čtenář se přesto místy nemůže zbavit dojmu, že zvolená kritéria hodnocení byla volena poněkud arbitrárně.

Navzdory výše zmíněným nedostatkům a významné ideologické profilaci (k níž se však Gertz od počátku otevřeně hlásí) lze konstatovat, že autor obhájil svoji úvodní tezi o snahách Číny vzbudit u mezinárodního společenství klamný dojem benigní moci, který však výrazně nekoresponduje s jejími kroky v oblasti expanzionistické zahraniční politiky. Rovněž se mu vcelku dobře podařilo objasnit svoji kritiku chybné percepce Číny ze strany předchozích amerických administrativ a z ní plynoucí výzvu na zásadní přehodnocení tohoto přístupu a aplikaci takových politik a strategií, jež budou Čínu vnímat spíše jako strategického konkurenta a stabilitu mezinárodního systému ohrožující nastupující velmoc. To vše za pomoci představení širokého korpusu empirických poznatků z klíčových sektorů a vysvětlení jejich propojenosti se základní tezí. Knihu lze tedy doporučit jako vhodný studijní materiál nejenom odborným kruhům, ale i širší zainteresované veřejnosti.

ZDROJE

- G Gertz, Bill (2002): *The China Threat: How the People's Republic Targets America*. Washington: Regnery Publishing.
- Gertz, Bill (2017): *iWar: War and Peace in the Information Age*. New York: Threshold Editions.

AUTHOR BIOGRAPHY

Jan Železný is a PhD candidate in international relations at the Department of Politics and International Relations, the Faculty of Arts, the University of West Bohemia in Pilsen. He focuses on the American foreign policy in Asia, the U.S.-China power rivalry and international political economy.